

BO SIEGBAHN:

Pacifism och avskräckning

Det franska institutet för utrikesförbindelser har gett ut en bok om pacifism och militär avskräckning. I boken ingår både mer principiella analyser och avsnitt om olika ländergruppers inställning. Det nordiska kapitlet är skrivet av fil dr Ingemar Dörfer vid FOA, som ingående redogör för frågan om en eventuell kärnvapenfri zon i Norden. Med utgångspunkt i denna bok redogör här ambassadör Bo Siegbahn för utvecklingen av fredsörelserna och deras förhållande till de politiska partierna och till kyrkorna. Inte minst uppehåller han sig vid öststaternas hållning gentemot fredsörelserna. Bokens slutsats är att pacifismen, antingen det gäller ensidig nedrustning eller begäran att Väst skall avstå från kravet på balans i fråga om medeldistansvapen, innebär ett avståndstagande från avskräckningsfilosofin för Västs del.

Det är knappast någon överdrift att hävda att tillkomsten av kärnenergi är den viktigaste frågan under den andra hälften av detta århundrade. Det är därför heller inte förvånande att den får återverkningar på de mest skilda områden och att den på ett sätt som man har få paralleller till satt sinnena i brand.

Debatten förs på alla nivåer, politiker-nas, vetenskapsmännens och den stora publikens. Det är nästan oundgängligt att i en så komplicerad fråga känslotänkande många gånger kommer att dominera och överflygla viktiga fakta. Det är mot denna bakgrund av stort intresse att kunna ta del av en såvitt möjligt objektiv analys av vilka tankar och åsikter som förekommer på olika nivåer om sambandet mellan fred och militär avskräckning. Franska Institutet för Utrikesförbindelser (IFRI) har tillmötesgått dessa önskemål genom en i sommar utkommen bok "Pacifisme et dissuasion". Som redaktör för denna står den vid institutet verksamme forskaren och journalisten Pierre Lellouche. Boken består dels av mer principiella analyser, dels av geografiskt avgränsade avsnitt om olika ländergruppers inställning. För det nordiska kapitlet svarar fil dr Ingemar Dörfer vid FOA.

Genom arbetets uppläggning är det oundgängligt att vissa upprepningar av tankegångar förekommer. Jag skall därför inte lämna något referat av de olika medförfattarnas bidrag utan inskränka mig till att mer allmänt återge en del huvudtankar med några egna kommentarer.

Föregångare till dagens freds rörelser

Mer eller mindre välorganiserade freds rörelser har under gångna tider förekommit i många europeiska länder. Det är inte förvånande att dessa efter andra världskriget fått en helt annan dignitet och dessutom ofta utvecklat sig till att få folkrörelsekaraktär, tom över nationsgränserna.

Helt allmänt kan konstateras att dessa rörelser gått i vågor. Under efterkrigstiden kan man urskilja tre toppar, som dock inte funnits i alla länder. Först anti-kärnvapenkampanjen mot slutet av 50-talet. Denna var kanske främst aktiv i de länder som ännu inte hade a-vapen men där frågan var aktuell. Dit hörde Sverige.

Nästa våg kom i samband med Vietnamkriget. Av naturliga skäl började den i USA men spred sig ganska snabbt till andra länder. Den tredje slutligen tog egentligen sin början 1978 då frågan om införande av neutronbomber i Europa var aktuell, men den fick större omfattning först sedan beslutet om utplacering av nya medeldistans- och kryssningsrobotar (Pershing 2) i Europa 1979 blev mera känt av allmänheten.

Man får dock inte glömma bort att en i vissa länder relativt betydelsefull freds rörelse kom igång redan strax efter kriget. Denna hade som initiativtagare Sovjetunionen, men den blev mest känd under beteckningen "Stockholmsappellen", och Sovjetunionen sökte att i görli-gaste mån dölja sin roll genom att låta framstående medborgare i andra länder stå i spetsen.

Beträffande bakgrunden till denna rörelse kan det kanske tillåtas mig att citera ett offentligt tal som dåvarande sekreteraren i Komintern och Sovjets chefsi-

deolog före Suslov, Dmitri Manuilsky, höll redan 1931.

"För att segra måste vi använda oss av överraskning. Vi skall börja med att skapa den mest spektakulära freds rörelse som någonsin existerat. De dumma och dekadenta kapitalistländerna kommer att med glädje arbeta på sin egen tillintetgörelse. De kommer att krypa i den fälla av vänskap som vi gillrat och när de frigjort sig från sitt misstroende skall vi krossa dem med vår knutna näve".

Ehuru många, främst intellektuella även från Sverige, till en början ställde sig positiv till rörelsen, blev det efter hand alltmer uppenbart vem som ledde verksamheten och dess betydelse avtog kraftigt efter en del år.

Freds rörelserna i olika länder varierar till sitt innehåll, sin omfattning och vilka grupper som deltar. I det första hänseendet kan man konstatera att några predikar motstånd mot allt försvar, andra bara mot kärnvapen, ibland endast mot tanken på ett "graderat" kärnvapenkrig, dvs tron att man kan föra kärnvapenkrig på den nivå man önskar, ibland endast mot NATOs politik tex dubbelbeslutet från 1979 om att man skall tillåta införandet av medeldistansrobotar endast om man före hösten 1983 inte lyckats komma till någon överenskommelse med Sovjet om en ömsesidig nedrustning.

Neutralism

Vid sidan om uttrycket pacifism används ofta andra närbesläktade ord som neutralism och nationalism. I många sammanhang kan de dock vara beteckning på motsatta tendenser.

Neutralismen tar sig olika uttryck. I

ett av de intressantaste kapitlen i boken, vars författare är Dr Pierre Hassner, exemplifieras detta med Frankrike under Giscard d'Estaing. Man är i princip medlem av NATO i vad avser Europas försvar, även om man inte deltar i det planerande arbetet. Man kritiserar kraftigt USA för ekonomisk imperialism och dess hållning i Nord-Syddialogen. I Europa är man helt för en avspänningspolitik med Sovjet under det att man söker bekämpa Sovjets aktivitet i den tredje världen. Denna inställning påminner mycket om de tyska socialdemokraternas. Egon Bahr, som ju även spelat en viss roll för svenska regeringens agerande, har fällt orden: Man kan inte straffa ryssarna i Berlin för vad de gjort i Kabul. Hassner anser att han kanske snarare borde sagt: Vi är så oerhört rädda för att ryssarna skulle straffa oss i Berlin att vi inte ens vågar kritisera dem för Kabul!

En speciell form av neutralism förekommer i de länder som önskar stå helt utanför maktblocken. Somliga av dem säger sig önska pröva alla framkommande förslag på ett objektivt sätt och vill därför stå obundna för att få större förståelse för sina förslag och ställningstaganden. En del går t o m så långt att de odlar filosofin att båda supermakterna är "lika goda kåsupare".

Nationalism

Nationalism kan ibland gå i par med neutralism och pacifism, ibland tvärtom. Fransk nationalism, stödd på ett rikt kulturellt arv, anses vara den bästa garanten mot en pacifistisk opposition mot NATO-samarbetet. I Nederländerna har man kunnat konstatera en stark neutra-

listisk och pacifistisk tendens. Förklaringen skulle vara att Nederländernas traditionella atlantism gav holländarna frihet att inom ramen för NATO odla neutralistiska och pacifistiska stämningar.

Västtyskland är ett specialfall. Tysk utrikespolitik står på två ben, dels behovet av ett internationellt försvarssamarbete, dels önskan att fortsätta Östpolitiken, dvs att utveckla så intima förbindelser som möjligt mellan de två tyska staterna. Detta anses, i varje fall av SPD, kräva stor försiktighet i förhållandet till Östblocket. Egon Bahrs intresse för en kärnvapenfri zon i Mellaneuropa beror mindre på rädslan för krig än på att en sådan zon skulle underlätta mellantyskt samarbete.

Dagens fredsrörelser

Som ovan nämnts började fredsrörelsen – eller kanske riktigare – fredsrörelserna att från 1979 växa lavinartat. Under 1981 var sålunda i grova tal deltagarna vid manifestationer i Bonn 250 000, i London 175 000, i Rom 200 000, i Madrid 400 000 och i Amsterdam 300 000. Av dessa i och för sig imponerande siffror kan man dock inte dra den slutsatsen att säkerhetsfrågan för människor i allmänhet är det viktigaste samhällsproblemet. Enligt opinionsundersökningar i flertalet NATO-länder anses nästan överallt arbetslösheten och inflationen spela en större roll.

Vilken roll kommer fredsrörelserna att få i framtiden? Det finns en del tecken som tyder på att de nu nått kulmen. Just på grund av att det finns många olika huvudsynpunkter bland "fredsanhäng-

arna" vore det inte förvånande om brytningar mellan dem så småningom skulle uppstå. Särskilt gäller detta om de lyckas få ett politiskt ansvar som "de gröna" i Västtyskland vid det senaste valet. Att komma i ansvarig ställning tvingar fram realistiska ståndpunkter.

Fredsrorelserna och politiska partier

Vad sambandet mellan fredsrorelser och politiska partier beträffar kan man konstatera att i de fall dessa starkt engagerat sig i dessa rörelser och tagit upp dem i sina valkampanjer har resultaten varit nedslående. Arbetarpartiet, som drev tesen om ensidig nedrustning särskilt ifråga om kärnvapen, led sitt största nederlag på mycket lång tid. (Härtill bidrog dock även andra faktorer.) Likaså led det tyska SPD, som har en stark nedrustningsflygel, ett betydande nederlag.

Frankrike intar i dessa frågor en särställning. Här har aldrig funnits någon massrörelse av samma typ. Man kan egentligen heller inte påstå att försvarsfrågan för de politiska partierna kommit att spela en väsentlig roll. Det är intressant att konstatera att den socialist-kommunistiska regeringen under Mitterand inte på något sätt sedan man kommit till makten tagit avstånd från de Gaulles kärnvapensatsning. Tvärtom har regeringen enligt det senaste försvarsbeslutet snarast ökat dessa vapens del av försvarsanslagen.

Kyrkornas inställning

Av visst intresse är kyrkornas inställning till fredsfrågorna. Helt allmänt kan man säga att fredsrorelsen religiöst till en bör-

jan hade sitt starkaste stöd i de protestantiska ländernas kyrkor under det att katolikerna var betydligt kallsinnigare. Man behöver bara tänka på Kyrkornas världsråd som sedan åtskilliga år drivit en flitig nedrustningspropaganda, där en ensidig västeuropeisk nedrustning rekommenderats. Så har ju också skett inom den svenska kyrkan under förre ärkebiskopen ledning i vad avser det alliansfria Sveriges försvar. Den katolska kyrkan har aldrig anslutit sig till denna organisation. Frälsningsarmén var till en början ansluten, men redan i början av 50-talet när de "fria" östeuropeiska kyrkorna blev medlemmar, lämnade detta samfund världsrådet. Genom sin nuvarande sammansättning är de inte förvånande att östeuropeiska synpunkter kommit att spela en viktig roll i världsrådets ställningstaganden. Man måste ha klart för sig att bakom alla östeuropeiska förslag står de politiska makthavarna i Öst under det att de protestantiska kyrkorna agerar helt på egen hand och i sin begränsade kunskap i politiska frågor ofta blir ett lätt byte för välinstruerade östliga "kyrkomäns" inviter till samförstånds lösningar.

Efter hand har dock fredsrorelsen fått ett betydande utrymme även bland katoliker. Det viktigaste exemplet är de amerikanska kyrkoledarnas arbete för att åstadkomma ett gemensamt manifest som vid sidan om den politiska Freeze-rorelsen börjat spela en allt viktigare roll i USA.

Olika grader av "frysning"

Det viktigaste kravet hos såväl Freeze-rorelsen som i vissa europeiska organisa-

tioner är en "frysning" av kärnvapentillgångarna på dagens nivå. Detta innebär konkret att man skulle acceptera Sovjets snabba uppbyggande de senaste åren av medeldistansrobotarna SS20 men hindra NATO från att införa de häremot närmast motsvariga Pershing-robotarna. Denna ståndpunkt, som bl a Olof Palme givit uttryck för, motiveras med att det även utan denna utbyggnad redan existerar militär balans mellan blocken. Många experter delar inte denna uppfattning. Men vid en sådan bedömning beror mycket på hur man värderar olika relevanta faktorer.

En del fredsrörelser nöjer sig med att kräva att NATO inte skall använda kärnvapen om motståndaren ej gör det, No First Use. Detta innebär givetvis en klar begränsning av den militära planeringen som skulle kunna utnyttjas av motsidan. Allvarligare är det krav som vissa grupper framfört, att man trots innehavet av kärnvapen som avskräckningsmedel skall förklara att dessa inte kommer att begagnas. Hela avskräckningstanken *måste* bestå av två moment: innehav av ifrågavarande vapen och en klart deklarerad avsikt att även i förekommande fall använda dem eller åtminstone inget uttalande om motsatsen. Ty det måste vara uppenbart att ett kärnvapen som man inte avser att använda av motståndaren inte kan betraktas som någon avskräckning. Möjligen kan man hävda att motståndaren måste räkna med att NATO visserligen i krigets öppningsskede inte har för avsikt att tillgripa dessa vapen, men att man under krigets gång tvingas ändra ståndpunkt. Härför måste nog dock tas i betraktande att en sådan tankeomläggning förmodligen skulle kräva,

i en demokratisk stat, att allmänna opinionen först bearbetas.

Och härmed är man inne på en annan viktig problemställning. Tidigare har den politiska och militära ledningen kunnat utgå från vissa förutsättningar inför önskemålet att tillgripa kärnvapen. Nu kan en helt ny social faktor tillkomma för demokratiska stater: befolkningens godkännande. Detta är ett viktigt exempel på den asymmetri som råder mellan NATO och Warschawapakten: Öst behöver, i motsats till Väst, inom överskådlig framtid inte ta någon hänsyn till den allmänna opinionen. Detta förhållande har betydelse på åtskilliga andra punkter. Demokratier är i konkreta allvarliga situationer handikappade. I ett längre totalperspektiv finns dock givetvis omistliga fördelar.

Det finns även en ännu längre gående fredsrörelse: man önskar över huvud taget inte göra något militärt motstånd. Detta kan bero på en ideologisk övertygelse eller på att man anser att Västs ställning redan är ohållbar och att man därför bör ge sig i förhoppning om att det är bättre att vara röd än död. Författarna framhåller på flera ställen att detta förmodligen inte är ett realistiskt val: en sovjetisk diktatur skulle komma att upprättas i hela Europa och resultatet skulle i stort sett bli både röd och död.

Hållningen i Öst

En viktig fråga för alla pacifister – och andra – i Väst måste givetvis vara om det är troligt att en ensidig nedrustning i Väst efter hand skulle sprida sig till Östeuropa och sålunda medföra den av alla säkerligen önskade effekten att en all-

män nedrustning, med viss eftersläpning i Öst, kom till stånd.

Man kan då konstatera att Östtyskland, som i och för sig säkerligen är den mest militariserade staten i Östblocket på vissa nivåer varit positiv till fredsverksamhet. Man ordnade sålunda 1981 i Berlin en fredskonferens för författare med många inbjudna från Väst. I sådana sammanhang har man också tillåtit ganska kritiska uttalanden mot Östpolitik, men man har noga sett till, att de ej nått ut till den stora allmänheten. På lägre nivå är man nämligen mycket rigorös och någon offentlig propaganda exempelvis mot den östtyska och över huvud taget den östeuropeiska upprustningen tillåts icke. I betydligt mindre skala förekommer liknande ting i Ungern och Tjeckoslovakien.

I Sovjet har en del konferenser särskilt med kyrkoledare hållits, som dock slutat utan bekymmer för arrangörerna. Det kan to m noteras att den tidigare ganska rabiate kommunisttären i Moskva accepterade att skriva under ett klart anti-västligt dokument. Så länge öststaterna kan bibehålla nuvarande styrelseskick är det dock uteslutet att man skulle tillåta någon större frihet för nedrustningspropaganda.

Det kan vara naturligt att här göra en jämförelse med Helsingforsdokumenten. Sovjet har tillgodogjort sig allt vad som för dem var värdefullt men totalt struntat i de delar som intresserade Västvärlden: mänskliga rättigheter, större frihet för journalister, familjers återförening etc. Det enda som Väst efter tre års förhandlingar i Madrid nu eventuellt tycks ha uppnått är ett löfte om att delta i en kommande konferens. Detta har utlöst gläd-

jejttringar hos en del troskyldiga européer. Uppvaknandet blir säkerligen smärtsamt. Men då kan man börja tala om en ny konferens.

Kommuniststaterna befinner sig här i ett visst dilemma. Å ena sidan är det otänkbart att tillåta någon fri opinionsbildning, å andra sidan är det oerhört viktigt att i görligaste mån uppmuntra en stark fredsrörelse i Väst. Detta gör man, dels med egna utspel, dels genom att låta fredsarbetarna tro att en nedrustning i Väst oundgängligen kommer att resultera i en motsvarande utveckling i Öst. Den tidigare sovjetiska verksamheten genom organisationen bakom Stockholmsappellen kostade ganska mycket pengar. I den mån man kan låta västeuropéerna själva stå för kostnaderna sjunker utgifterna i motsvarande grad. Att en hel del pengar ändå behövs visas bla av den berömda skandalen i Danmark för några år sedan då det avslöjades att betydande belopp överfördes till fredsrörelsen för annonsering i Danmark via en herr Petersen. Att dessa pengar sedan kunde spåras till inkomster som östtyskarna fick in genom att för höga belopp sälja möjligheten för medborgare att fly till Väst gjorde knappast saken smakligare.

Attityder i Skandinavien

För en nordisk läsekrets är naturligtvis Ingemar Dörfers analys av de skandinaviska attityderna av speciellt intresse. Dörfer inleder sitt bidrag med att ställa frågan hur det kan komma sig att de nordiska staterna, som inte har några kärnvapen inom sina landamärer och som dessutom endast delvis och bara margi-

neellt, är medlemmar i NATO, ändå i internationella sammanhang agerar på ett sätt som är ägnat att underminera NATOs styrka, trots att hela Nordens säkerhet i realiteten beror på NATO.

Den viktigaste förklaringen anser han sig finna i ländernas historia. Norge och Danmark som drogs in i kriget och därför, sedan man kommit fram till att ett nordiskt försvarsförbund inte gav tillräcklig säkerhet, valde att ansluta sig till NATO. Samtidigt önskade man inte försämra sitt förhållande till Sovjet, varför man efter hand uppnådde ett godkännande inom NATO, att kärnvapen endast under krig eller kris skulle få placeras inom länderna. I motsats till Frankrike deltar dessa stater dock i den militära integreringen med de stora fördelar detta innebär ur säkerhetssynpunkt.

I USA och flertalet europeiska länder kan stora debatter om utrikespolitiken ofta medföra ändringar i politiken. Så icke i Norden. Till en del beror detta på att länderna är så små att handlingsutrymmet blir ganska begränsat. Denna litenhet medför också att man har svårt att få fram en "kontraelit" för eventuell opposition. Flertalet experter är sålunda, direkt eller indirekt, engagerade av regeringen. Eftersom i dessa små länder alla berörda experter känner varandra försiggår all viktig diskussion muntligt och i stort sett är det endast mindre inflytelserika grupper som deltar i den offentliga debatten.

I tex Frankrike inbillar sig ingen att han verkligen vet hur presidenten utformar sin utrikespolitik, men i de öppna nordiska samhällena vill medborgarna gärna tro att alla grupper konsulteras. Härtill kommer att de politiska ledarna

vanligen inte, i motsats till situationen i tex Väststyskland, gör sig mödan att utbilda medborgarna. Gemene man har därför i stort sett endast ett val mellan att acceptera en traditionell diplomatisk analys eller att ansluta sig till någon freds rörelse.

Med hänsyn till ovanstående och historiska erfarenheten präglas den nordiska debatten av en tendens till neutralism. I dess släptåg följer nästan oundvikligt ett starkt moraliserande och missionerande drag: Vi har alltid rätt, vi ser i motsats till andra stater objektivt på ländernas agerande och de gjorde klokt i att bättre lyssna på oss och ta lärdom av vårt handlande. Dessa drag är speciellt utmärkande för den svenska debatten. Vad Norge och Danmark beträffar finns i debatten en förhoppning om att man skall kunna inverka modererande på övriga hetssporrar inom NATO.

Debatten i samtliga nordiska länder är helt präglad av socialdemokraternas tankegångar, antingen dessa befinner sig i regeringsställning eller ej. Det utmärkande för dem är svårigheten att tänka sig utrikesförbindelser som uttryck för maktrelationer. När freden anses vara det naturliga och där det sålunda inte i egentlig mening finns några fiender förfaller allianser meningslösa och alla svårigheter måste i stället kunna lösas genom sociala reformer. Mot denna bakgrund är det naturligt att freds institutet i Stockholm, SIPRI, och motsvarande organ i Norge haft en betydande framgång i sin freds rörelsepropaganda.

De nordiska freds rörelserna

I de nordiska länderna har det sedan

gammalt funnits fredsörelser, även om dessa nu blivit betydelsefullare. En del olikheter finns dock mellan dem inbördes ävensom i jämförelse med utlandet. De har sålunda bildat en federativ organisation. En skillnad mellan Sverige och Danmark finns dock. I Sverige har alla organisationer veto mot deklarationer från federationen, men ej i Danmark. Detta har medfört att man i Sverige tex ej kunnat göra något kritiskt uttalande mot invasionen av Afganistan, då flera av organisationerna är kommunistdominerade.

I motsats till förhållanden utomlands är de skandinaviska organisationerna ej ungdomsörelser utan alla åldrar är i ungefär lika hög grad representerade. Vidare har hittills de kyrkliga organisationerna spelat en mindre viktig roll än i utlandet.

Opinionen i Norden

Det kan vara av intresse att se vilket inflytande fredsörelserna haft i Norden. Enligt gjorda opinionsundersökningar ansåg år 1971 omkring 90% av befolkningen i Sverige och Finland och 80% i Norge att landet borde ha ett militärt försvar, under det att siffran för Danmark låg på 70%. 1981 hade Sverige fortfarande samma intresse under det att de övriga nordiska länderna samtliga hade ungefär 80%. I Danmark och Norge ansåg 1971 50 respektive 60% att deras hemland skulle tillhöra NATO, medan 22 respektive 7% inte hade någon åsikt härom. 1981 hade de positiva siffrorna stigit till omkring 60%. Pakttillhörigheten har sålunda under senaste decennium vunnit ett klart ökat stöd.

Det utan tvekan intressantaste är dock utfallet av opinionsundersökningar i Sverige och Danmark om vilken stormakt som ansågs vara det största hotet mot världsfreden. 1971-73 ansåg i Danmark 6% och i Sverige 20% att USA var det farligaste hotet under det att 5 respektive 15% ansåg att det var Sovjet. I Danmark tyckte man sålunda att båda stormakterna var ungefär lika stora hot under det att i Sverige fler trodde att USA var det största hotet. 1980 hade siffrorna ändrats betydligt. Hotet från USA hade enligt dansk mening stigit till 11% men enligt svensk sjunkit till 16%. Viktigast är dock att siffrorna för hotet från Sovjet nu stigit till 43 respektive 31%. Tilläggas kan att krigshotet mot just Sverige från de två stormakterna ansågs ganska lågt och i stort sett var oförändrat under det att farhågorna för det ryska hotet mot Sverige stigit från 4% till hela 34%! Och denna undersökning gjordes före u-båtsincidenterna.

Man kan således konstatera att de skandinaviska länderna inte utgör något belägg för den uppfattning som framförts i boken att egna kärnvapen tidigare ansetts vara ett skydd mot attack inom NATO under det att man numera snarare fäster sig vid det hot som de ryska kärnvapnen kan utgöra. Sålunda en rockad av ståndpunkterna. Intressant att konstatera är även att försvarsviljan i Danmark stigit betydligt men att Finlands speciella ställning synes ha haft en på sikt negativ effekt.

Kärnvapenfri zon i Norden

Frågan om inrättandet av en kärnvapenfri zon i Norden väcktes redan på 50-

talet av president Kekkonen. Tanken mötte dock ingen större förståelse i övriga Norden och Finland nöjde sig därefter med att hålla förslaget på sparlåga men framlade då och då nya konkreta synpunkter. Till en början gällde det endast ett nordiskt avtal men mot slutet av 70-talet hade man gått över till uppfattningen att samtliga berörda länder från början skulle delta.

Bakgrunden till det finska initiativet torde bli ha varit det förhållandet att Bulganin redan på 50-talet hotade Norge med kärnvapen om landet tillät införandet av kärnvapen på sitt område. Finland var oroat av att ryssarna med stöd av den rysk-finska vänskaps- och biståndspakten skulle kräva rätt att på finsk mark ställa upp sådana vapen om Norge gav vika. Verklig aktualitet fick zon-projektet först då Norge i slutet av 70-talet på allvar började intressera sig för frågan. Diskussionen fördes inom det socialdemokratiska partiet. För en tid avstannade debatten när NATOs överbefälhavare, Alexander Haig, för den norske socialdemokratiske utrikesministern, Knut Frydenlund, förklarade att Norge borde sluta att söka föra opinionen bakom ljuset med dylika påhitt.

För en tid, och över valkampanjen, rådde tystnad om dessa förslag men redan i socialdemokraternas långtidsprogram för 1982-85 togs frågan åter upp. Man uttalade sig igen för inrättandet av en kärnvapenfri zon, som skulle respekteras av alla, men med en liten brasklapp: det skulle ske inom ramen för en strävan att åstadkomma en allmän nedrustning i Europa av kärnvapen.

Danmark har av flera skäl varit försiktigare i denna fråga. Man har känt sig

ännu mer solidarisk än Norge med Väst-tyskland och speciellt dess dåvarande socialdemokratiska regering. I slutet av 1981 gjordes en gemensam deklaration av danska regeringen och den nytillträdande konservativa norska regeringen om att frågan om en kärnvapenfri zon saknade aktualitet.

De nordiska länderna tillsatte egna kommissioner för att uttala sig om projektet. I den norska rapporten sades att en sådan zon skulle medföra att NATOs säkerhetsgaranti upphävdes och att norskt medlemskap därför skulle bli meningslöst.

Det norska arbetarpartiet har däremot i oppositionsställning nu ställt sig bakom förslaget och även den socialdemokratiska regeringen, som i Sverige tillträdde efter valet 1982, tog i sin regeringsförklaring upp kravet på en kärnvapenfri zon.

Dörfer ställer den retoriska frågan hur länge de skandinaviska socialdemokraterna skall fortsätta att hävda att en kärnvapenfri zon är förenlig med Danmarks och Norges förpliktelser till NATO.

En orealistisk tanke

För egen del vill jag understryka samma fråga och hävda att en sådan zon inom överblickbar tid är en dödfödd tanke och detta gäller under alla förhållanden så länge varken Danmark eller Norge har socialdemokratiska regeringar. Att frågan drivs i Sverige av socialdemokraterna torde ha rent partitaktiska förklaringar. Precis som under "studentrevoltens" dagar 1968 och Vietnamkriget vill man på socialdemokratisk sida inte riskera att få några populära krav till vänster om sin

egen linje utan sökte i stället "fånga in" dem. Enskilda borgerliga politikernas inställning torde bero på en idealistisk men ej särskilt genomtänkt uppfattning.

Man bör hålla i minnet, att en sådan överenskommelse i sig inte på något sätt skulle beröra sovjetiska u-båtars möjligheter att, utan kärnvapen, fritt cirkulera i svenska vatten. Den skulle inte heller, även om man skulle få med Sovjet på en sådan överenskommelse, vara en garant mot ryska attacker med kärnvapen. De nya SS20-robotarna, som ju enligt svenska regeringens deklarationer inte skall matchas med några liknande NATO-vapen, har en sådan räckvidd att de kan placeras bortom Uralbergen och ändå nå Norden. Det utmärkande för dem är ju dessutom att de har en helt annan precision än sina föregångare.

Och för det tredje, det finns ingen som helst anledning att tro att Sovjet skulle acceptera att dess eget territorium, särskilt inte Kolahalvön, skulle göras kärnvapenfritt i en konvention. De ryska uttalanden, som hittills gjorts om att man i

zonfrågan även skulle kunna diskutera ryskt område är vaga och till intet förpliktande. Men självfallet är upprättandet av en rent nordisk kärnvapenfri zon sedan många år ett klart uttalat sovjetiskt intresse. Redan detta kanske borde vara ett varningstecken.

Sammanfattning

Ehuru boken i princip inte innehåller en av övriga författare godkänd sammanfattning kan i väsentliga avseenden Lelouche's företal anses utgöra en sådan. Här understryks att pacifismen, antingen det gäller ensidig nedrustning eller krav på att Väst skall avstå från kravet på balans i fråga om medeldistansvapen, innebär ett avstående från avskräckningsfilosofin för Västs del. Dessutom skulle de ryska planerna få klart för sig att man i framtiden kunde nöja sig med en intensiv propaganda för att hindra Väst från att söka bibehålla militär balans. En del forskare börjar redan betrakta Väst-europas sak som förlorad.